

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Ivre Ac Potestate Romanorum Pontificum,
Imperatorum, Regum ac Episcoporum**

Alvarez Guerrero, Alfonso

Coloniae Agrippinae, 1586

VD16 A 2069

De Regibus, & Principibus, de authoritate Regia. cap. Ixiii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63477)

veniunt, si non fuerint corporaliter requisiti, vt per Archid in c. vt commissi, de hæreti. in vj. vbi illa decretalis comprehendit plura vtilia pro expediendo officio inquisitorum. & ibi videbis text. in c. vt officium, informantem inquisitores ad Deum, vt eius timorem hominum metui antepōnāt in procedendo simul, vel separatim contra hæreticos, & suos fautores: & etiam in eos absoluendo, cum vere redierint. Instruit etiam inquisitores in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debeant. Diximus quid sit hæresis, & vnde dicatur, & quid hæreticus, & vnde dicatur; nunc dicamus, quis proprie dicatur hæresiarcha. Hæresiarcha proprie dicitur ille, qui gignit errorem. c. qui aliorum. xxiiij. q. iij. & dicitur hæresiarcha ab hæresi, & archa, quasi archa hæresis ad conseruandum errorem, & de hoc videbis in d. cap. qui aliorum. Multa diximus in materia hæresis, & alia multa per viam remissionis docemus, videbis etiam in ista materia vulgata illam repetitionem domini Episcopi de Pati. videbis etiam librum illum intitulum Directorium inquisitorum, vbi multa aurea, & gemmea inuenies in ista materia. De superstitionibus vide optimum tractatum Martini in volumine tractat. fol. cxxxij. Et de fortilegis. vide tractatum Pauli in fo. celiij. in volumine tractat. Alia quæ in materia hæresis desunt, supplebis tu, lustrando optimum illud compendium doctiss. fratris Alphonsi à Castro, ordinis minorum aduersus omnes hæreses, iam in lucem editum, & videbis directorium inquisitorum cum sua tabula.

DE REGIBVS, ET PRINCIPI-
pibus, & de authoritate Re-
gia. Cap. LIIII.

SYMMARIVM.

- 1 Reges vnde originem traxerint.
- 2 Reges a Deo dati sunt, ad malefactorum vindictam, nec non ad bonorum laudem.

Yy 2

3 Primi-

- 3 Principibus ac Regibus obtemperandum est.
- 4 Honor principis, publico commodo preferendus est.
- 5 Tempore Noe, cepit Deus creaturas suas regere per ministros,
- 6 Reges sunt de iure diuino, & à Deo procedunt.
- 7 Quod sit proprium Regni officium.
- 8 Reges iuxta antiquissimam & approbatam consuetudinem perpetui sunt.
- 9 Officium iudici simpliciter concessum, sine temporis praefinitione, an intelligatur perpetuum.
- 10 Rex, virum inuitis ciuibus, ciuitatem aliquam sibi subiectam vendere potest.
- 11 In Regni & dignitatibus secularibus succeditur per filios, ordine gentilitatis.
- 12 Statutum, vel consuetudo dictans, quod primogenitus in regnum succedat mortuo Rege & relicto primogenito nullo à natiuitate, secundo autem genito relicto habili, qui eorum succedere debeat.
- 13 Regum insignia quae sint.
- 14 Litterae principis gentilitatis, habent vim & effectum clausulae, motu proprio.
- 15 Regibus, & alijs dominis iurisdictionem habentibus, an curari dari possit, item an regi pupillo tutor dari possit, & nu. 16.
- 17 In Rege, quae qualitates requirantur, & nu. 29.
- 18 Epistola principis an faciat ius in omnibus causis, remissionem.
- 19 Rex milites creare potest etiam extra regnum, item, an iudicet & Saracenos ex regnis suis expellere potest.
- 20 Principes non habentes sufficientes redditus ad terrae custodiam, vel alia necessaria, à subditis adiuuari debent.
- 21 Rex vectigalia imponens, ex causa id agere debet, alias potest.
- 22 Princeps exigens à subditis iniusta grauamina, an praescribat.
- 23 Tempore necessitatis, famis, vel guerra, superindictum imponi potest.
- 24 Verum pro captiuorum redemptione, res sacra & sancta vendi debent.
- 25 Rex filium suum quoad nomen Regem constituere potest, quoad regimen non item.

- 26 Regis filius à patre grauatus, ad recuperandam terram sanctam, debeatne personaliter ire, vel mittere.
- 27 Rex immoderate donare non potest, ne regnum le datur: Alienas etiam terras regni sui reuocare potest.
- 28 Quando coronatur Rex, iurare debet bona regni non alienare. Item & de non alienandis iuribus, aut rebus regni sui.
- 30 Quilibet Rex in regno suo est monarcha.
- 31 Quid à subditis Rex exigere potest.
- 32 Rex in temporalibus legitimare potest, & Papa in spiritualibus & temporalibus.
- 33 Licet Reges de iure maximam habeant auctoritatem, homicidii poenas remittere non possunt, nec aliquid in praedictum populi sine eius consensu statuere.
- 34 Succedens in regno, vitrum donationes per predecessores vel praedecessorem factas in enormem regni lesionem, reuocare potest.
- 35 Vicarius à principe electus in loco ipsius principis, an sit delegatus vel ordinarius.
- 36 Rex vel ciuitas iustum pretium frumento statuere possunt.
- 37 Reges ubi ponere debent felicitatem suam, & nu. 38. & 39.
- 40 In amore diuino ponenda est felicitas.
- 41 Rex volens recte gerere, ad tria sollicitare debet.
- 42 Ad hoc vt Rex à Tyranno distet, in multis excedere debet.
- 43 Decem sunt ea, quae operari debet bonus Rex.
- 44 In consiliarijs quae & quot requirantur.
- 45 Veri Reges à populo amandi atque timendi sunt.
- 46 Iustus pro iustitia nulli per cere debet.
- 47 Ciuitates & Regna sine iustitia durare non possunt.
- 48 Hesperus & Lucifer est vna atque eadem stella.
- 49 Prudentia alijs virtutibus perfectior est, & nu. 50.
- 51 Inter bona exteriora, maximus est honor.
- 52 Bonus Rex dicitur ille, qui curam subditorum suorum habet.
- 53 Decet homines esse humiles.
- 54 Nullus prudens esse potest, nisi bonus sit, & voluntatem rectam habeat.
- 55 Prudentiae partes, quae & quot sint.

N tam excellenti materia antiquissima of-
fert se quaestio, † unde originem traxerint
Reges, Bald. in l. ex hoc iure. ff. de iustitia, &
iure, dixit, ex bellis ventum esse ad divi-
sionem gentium, & ex necessitate cogente quia
minor gravabatur à maiore, & pauper à diuite, & fortius
debilem gravabat: ideo benignitas naturæ miseris homi-
num solatium dando, Reges vel rectores instituit: itaque
creati sunt Reges ex necessitate, quia omnia indigent ca-
pite, & homines faciles sunt ad dissentiendum, & ideo in-
digent Rege. & Bald. dicit, & sentit, ex iure gentium Re-
ges originem traxisse; & etiam in tractatu schismatis di-
cit: Reges orti sunt de iure gentium, & in repetitione. l.
C. de emancip. liberorum, dicit: Nouissimo iure gentium,
quo omnes gentes vtuntur, introductum est, iurisdic-
tiones transmitti, vt videmus in filiis Regum, Comi-
tum, & Baronum. Nam omnia licita facit vetustas, vt in
per Bald. allega. ad hoc multa iura. Et veritas ipsarum re-
rum introduxit; quia impossibile est viuere sine magi-
stratibus, & sine iustitia. l. ij. §. post originem. ff. de iustitia,
& iure. & in auth. vt omnes obediant iudi. prouin. in prin-
ci. Paris etiam de Puteo, in tracta. de sindicatu in titu. de
excess. Regum, tenet, quod Reges orti sunt de iure genti-
um, notatur in l. j. ff. de iuris. omn. iudi. & in l. ij. de origine
iuris, §. penul. sed dicunt, quia circa iurisdictionem multa
sunt addita: ideo dicitur de iure civili, vt in l. ius civile. ff.
de iust. & iur. ita Barto. in extrauaganti. qui sunt rebelles.
† Sed ego dico, quod Reges sunt dati à Deo ad vindictam
malefactorum, & ad laudem bonorum, vt ex tex. in c. ma-
gnum. xj. q. j. vbi Ambrosius dicit: Magnum quidem est
speciale documentum, quo Christiani viri sublimioribus
potestatibus docentur debere esse subiecti; ne quis con-
stitutionem terreni Regis putet esse non soluendam; sic
nim censum filius Dei soluit, quis tu tantus es, qui potius
esse non soluendo? Item Petrus Apostolus generaliter scri-
bit omnibus in epistola j. cap. ij. estote subditi dominis vo-
stris, siue regi, quasi præexcellenti, siue ducibus tanquam
ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bo-
norum.

norum. Item Apostolus ad Romanos, cap. xij. Non este-
 nim potestas, nisi à Deo. Et quod reges sint dati à Deo, al-
 lego text. nunquam allegatum ad istum propositum, in c.
 non frustra sunt instituta potestas regis, & cognitoris, ius
 vngulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis, &
 cætera, xxij. q. v. † Ideo regibus obtemperandum est, cum
 generale sit pactum societatis humanæ obtemperare prin-
 cipibus, vt in c. quid culpatur, xxij. q. j. & dicit Hierony-
 mus in c. regum. xxij. q. v. principibus, & potestatibus fi-
 dem, & reuerentiam seruari oportet; quam qui non exhi-
 buerit, apud Deum præmia inuenire non poterit. facit et-
 iam, quod notatur in l. finali. C. de exactionibus tribut. li-
 bro x. Apostolus etiam ad Titum scribit iij. cap. Admone
 illos principibus, & potestatibus subditos esse. & Esdræ
 iij. iij. cap. dicitur: Rex autem super omnia dominatur, &
 præcellit, & c. Et principes sacerdotes cõstituebāt ex cõmis-
 sione diuina, prout habetur Exodi xxvij. de Moyse He-
 bræorum duce, qui constituit Aaron fratrem suum sacer-
 dotem; & de Iuda Machabæorum duce, qui elegit sacer-
 dotes sine macula voluntatem habentes in lege Dei, vt
 mundarent sancta, vt habetur in primo libro Machabæo-
 rum c. iij. Et prælatus electus & confirmatus non debet
 administrare, donec fecerit regi reuerentiam. notatur in
 c. cum longe, & in c. lectis. lxij. distinct. & in cap. Abbates.
 xvij. q. iij. vide Henric. in c. nobis. de iure patron. pro re-
 ge etiam orandum est exemplo Baruch, ca. j. vbi dicit: O-
 rate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vi-
 ta Baltasar filij eius, vt sint dies eorum, sicut dies cœli su-
 per terram, & cætera. Et Apostolus ad Timotheum, cap.
 ij. dicit: Obsecro igitur primo omnium fieri obsecratio-
 nes, orationes, & c. pro regibus, & c. † Et præferendus est
 honor principis commodo publico, vt dicit Lucas de Pen-
 na in l. fina. in vij. & ix. colum. C. de locatione prædi-
 ciuli. libro xj. & Rex iuste habet plenitudinem potesta-
 tis; ideo mutat rerum naturas, & de nihilo facit aliquod,
 vt in cap. hæc quippe. iij. quæst. v. & in cap. j. de transact.
 & potest facere, quod ei placet, auferendo cui vult, vt
 ix. quæst. iij. nec ei potest quis dicere, cur ita facis? xx. di-

finct. cap. in memoria. est enim apud eum pro ratione voluntas. vt ff. de constitutio. princip. in l. prima. & coeleste arbitrium censetur habere, vt de summa trinitate, & bde catholica. in l. j. in fine. Sed debet imitari Deum. in authent. vt omnes obediant iudici prouin. §. arripiat. presumitur enim subesse causa in his, quæ rex agit, eo quod cor eius est in manu Dei, vt de summa trinitate, & fide catholica. l. inter claras. & l. non omnium. ff. de legib. & in lib. prouerb. Salomon. scriptum est. Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu domini; quocunque enim voluerit, inclinabit illud. Et Rex est lex animata in regno suo, Bald. in authent. hoc amplius. C. de fideicommissis. Felin. in cap. cum non liceat. de præscriptio. Ex lex animata potentior est sine comparatione inanimata lege, vt in authent. de consue. libus. §. ultimo, coll. iij. Et est notandum, quod gentes prius quam Reges essent, regnabant in puritate prima, & sola natura. ideo dixit Bald. in l. ij. ff. de origi. iuris, quod in principio vrbis conditæ populus vrbis non habebat legem, sed habebat Regem: & quod omnes Reges habent supremam potestatem, vt dicit Innocentius in cap. cum p. tabellio. de fide instrum. & manu regia, id est, arbitrio regio omnia gubernabantur: adduco etiam Host. Innocen. Ioann. Andre. Abbatem in cap. licet ex suscepto de foro competenti. vbi referunt à principio Deum creatis celum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt, angelicam, & humanam naturam, spiritualia, & temporalia, quæ in seipsum regit, sicut factor suam rem gubernare solet; & hominem quoque fecit, præcepta dedit, & transgredienti poenam imposuit, vt Gene. ij. cap. ex omni ligno, & c. Ipsi etiam peccantibus poenam imposuit per se ipsum, id est Adæ, & Eux. Gene. iij. mulieri vero dixit, & cætera: & ibi, Adæ vero dixit, & cætera. Qualiter etiam per seipsum Cain punxit. & Lamech, & quosdam alios, Gene. iij. & v. & sic
 5 Deus rexit mundum per seipsum vsque ad Noe; † & tempore Noe cœpit Deus creaturas suas regere per ministros, quorum primus fuit Noe, cui dominus gubernationem arcæ suæ dedit, per quam ecclesia significatur. Gene. v. & vij. Nam Noe, & filijs rectorem, & legem dedit
 Gent.

Gene. ix. vbi licet non legatur, sacerdos fuit, & officium sacerdotis exercuit statim post egressum aræ, antequam leges populo daret. Gene. viij. edificauit autem Noe, & cetera. quod officium sacerdotis simul Abel, & Caim primo fecerant: in hac autem vicaria successerunt patriarche, Reges, Iudices, sacerdotes, & alij, qui pro tempore fuerunt in regimine populi Iudaorum. Et sic durauit vsque ad Christum, qui fuit naturalis Dominus, & Rex noster. de quo dicit Psalmista; Deus iudium tuum regi da. Itaque ex supradictis concludo, quod si consideramus causam primariam, & immediatam, † Reges sunt de iure diuino, & procedunt à Deo, cum sit Rex Regum; aut consideramus causam mediatam, & tunc sunt de iure gentium. & ad prædicta vide Oldra. consil. lxxix. & Anchar. in consilio. ccc. xxxix. vbi dicit; Regna iure gentium distincta sunt, & Reges etiam iure diuino cœperunt: & ultra ea, quæ diximus, dicit in David, Salomone, Saule, & pluribus alijs approbatis à Deo, de sacra vnctione. ca. j. versic. vnde: vbi enumerat text. aliquos Reges vnctos de mandato domini, & ibi text. tractat de vnctione Regum, ad idem prouerb. viij. per me Reges regnant. & in lege euangelica sunt multe auctoritates, vt supra dixi.

Et in dicto consilio dicit Ancharus, qualiter in regnis succedatur. Et Reges dicuntur quasi, in virtutibus alios regentes. text. in capitulo duo sunt genera. xij. quæst. j. Et † Regum proprium officium est facere iudicium, atque iustitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppressos, cap. Regum. xxij. quæst. v. quoniam in iustitia Regis, exaltabitur solium eius. Iustitia vero Regis est, neminem iniuste per potentiam opprimere sine personarum acceptione, iuste iudicare, cohibere furta, adulteria punire, iniquos non exaltare, histriones non nutrire, impios de terra perdere, parricidas, & prauè viuentes non sinere, ecclesias defendere, pauperes eleemosynis alere, iustos super regni negocia constituere, senes, & sapientes, & sobrios consiliarios habere, iracundiam differre, patriam fortiter, & iuste ab inuasoribus defendere.

Et prouincia, quæ non subest Imperatori, vt Hispania,

Y y 5

si linea,

si linea, & domus regia deficeret in totū, regnicola j. magnates, & procuratores ciuitatum regni, possent sibi eligere Regem. ita Corsetus in tractatu de potestate regia. ita Bal. etiam in l. ex hoc iure. per illum text. ff. de iusti. & iure. & Aluarotus in tit. quis dicatur Dux, vel Marchio. & vide Angel. in d. l. ex hoc iure. & vide Modernos.

8 Et † Reges de antiquissima, & approbata consuetudine sunt perpetui. sed officia non debent esse perpetua. & leges de officiis loquentes nolunt illa esse perpetua. C. de castrensis, & ministerianis. l. j. lib. xij. vbi dicitur; Castrensis, & ministerianus officio finito per lapsum nullatenus alius subrogatur; ipse verò ad idem officium nullatenus eligitur, subaudi sine licentia principis, vt per Ioan. de Platea. in l. ij. & iij. de diuersis officiis. lib. xij. text. etiam in l. j. C. de decanis. libro xij. loquitur de biennio. est etiam text. in l. vnica deENSORIBUS. eodem libro. & vide text. l. fina. C. de domesticis, & protectoribus. lib. xij. vbi text. secundum Odofredum intelligitur, quod officium ibi durabat biennio; ideo si defunctus moriatur primo anno, hæres petet salarium biennij. facit text. in l. æternam. C. de murilegulis. libro xj. & ff. de officio proconsulis. l. m. minisse. & ff. de officio præsi. l. si forte. & ff. de origine iuris. l. ij. §. populo deinde aucto. & l. pridie. ff. de feriis. facit text. in l. diem functo. ff. de assessoribus. sed nō obseruatur, nec vnquam obseruatum fuit in toto orbe. facit text. in cap. i. istus. iij. distin. quem videas in §. leges. & non expedit Reipublicæ, vt summam potestatem habens sit perpetuus, vt in dicto §. populo deinde aucto. & non expedit Reipublicæ, vt summam potestatem habens sit perpetuus, vt iam dixi. vitando viam ambitionis, vt l. j. C. de deca. libro xij. vt scilicet corrigatur, si delinquat, vt C. de suscep. pre. & archiep. l. neminem. lib. x. item ne transeat ad hæreses, vt in archiep. then. de defensoribus ciuitatum. §. fina. colla. ij. vbi legitur; & ultra biennium defensoris officium minime durat. inde dixit Hostien. in cap. fina. de aliena. iudi. mu. cau. fac. quod secundum iura digestorum, honores, dignitates, & munerum temporalia esse debent. ff. de mune. & hono. l. honores gerendorum. & adduco Ioan. de Platea. in d. l. neminem dicentem.

dicentem; officiales non debent esse perpetui, sed annales, vel ad plus biennales. Nam officium fufceptoris est annale, & ex confuetudine est biennale. Numerarij vero triennale est. C. de numerarijs. l. ij. lib. xij. poffunt tamen quandoque ex principis concessione esse perpetui. & vide Iafonem in l. fufcit. ff. de condi. indebi. † & in dubio intelliguntur perpetui, quando simpliciter conceditur officium sine temporis præfinitione, siue ad beneplacitum concedentis. l. iurisperitos. & ibi Bal. ff. de excusa. tuto. teneat etiam Ioan. de Platea. in d. l. neminem. de fufcepto. præ. & archarijs. lib. x.

Et quia sumus in materia officialiū, dico, quod officialis missus in prouinciam in aliquo officio, si lucratus est mille ultra officium, quod fiscus potest auferre ei; quia præsumitur quæfuisse de bonis fisci, quantumcunq; sit paratus reddere rationem. ista gloss. est singu. in l. defensionis facultas. de iure fisci. l. x. & ibi Platea. & facit ibi distinct. sed Bald. in authent. licentia. C. de Episco. & cleri. dicit, quod est speciale in istis administratoribus publicis, quod contra eos præsumatur; sed si non habet administrationem pecuniariam, aliud est. idem si habet administrationem pecuniariam, si tamen reddit bonum computum, ut per Plateam ibi. itaque gloss. in dicta l. defensionis facultas, dicit, quicquid officialis fisci habet, præsumitur in dubio quæfuisse de bonis fisci. & licet ibi Barto. teneat contra dictam gloss. tamen vide Bald. pro illa gloss. in l. si defunctus. C. arbi. tute. & in l. ij. C. de donatio. inter vir. & vxor. & in l. quisquis. C. si certum. peti. & in l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. & in authent. licentiam. C. de Episco. & cleri. & in l. j. C. de hæredi. vel actio. ven. & in c. j. de contro. inter dominum, & fide. in vñbus feudo. vbi distinguit, quod illa gloss. procedit, antequam officialis reddat rationem administrationis; sed postquam reddit rationem optimam finito officio, non procedit illa gl. ut per Barbatium in tractatu de præstantia Cardinalium, in decimo volumine tractatum, in folio cexlvij. & ibi dicit, fuit dictum Guil. de Cuneo in dicta authent. licentiam. allegat Ioann. de Imo. in c. inuestigandum. de peculio cleri. vbi loquitur de

de vxore, si aliquid in vita viri acquirat; & de prælato ecclesia, & de filio familias existente in potestate patris; & ibi dicit, quod in istis recurrendum est ad circumstantias. & optimus iudex considerabit. Et est maxima differentia, si officialis habet perpetuam administrationem, vel temporalem; quia tunc, vt in prælatis, præsuntur quæsiuisse de bonis administrationis. Et de officiali perpetuo, & de officiali negligenti, & quando delinquant in officio, & quando culpa inducat suspensionem, vel depositionem, vide in l. contractus, de regu. iur. ff. in lectura mea. & hæredes officialis an conuincantur ex delictis defunctorum, vide in l. vna. C. ex delictis defunctorum, & cætera, & ibi docto. sed publica iudicia peculatus, & de residuis, & repetundarum aduersus hæredes exercentur. l. fin. ff. ad l. Iuli. pecula. & in l. ij. C. eo. Sed delicta, quæ respiciunt dignitatem, transeunt in successorem officij; quia eadem est dignitas. Barto. in l. j. ff. de priuatis delictis. docto. in cap. aduersus. §. cæterum. de immuni. eccle. nam succedit in honore, qui substituitur in honore: & reasumit causam prædecessoris in eo statu, in quo est. Felinus in ca. quia. V. de iudicijs. Si lis fuit cum defuncto contestata, vel aliquid ad hæredem peruenit, vide docto in dicta l. vna. & de suspensione vide Bart. in l. quod si forte. §. j. de solu. & docto. in cap. licet Heli, de simonia.

10 † Inuitis ciuibus non potest Rex vnam ciuitatem vendere, quia eorum interest non mutare dominum, vt per Innocen. in cap. auditis, de præscript. & per docto. in cap. dilecti, de maiori. & obedientia. Abbas in ca. finali, de causa posse, & pro. Sed donatio principis parui præiudicij valet. notant doct. in ca. ad audientiam, de præscript. & vide Curti. in tractatu de potestate regia in v. col. & vide in l. prohibere. ff. quod vi, aut clam.

11 † In regnis, & dignitatibus secularibus succeditur per filios ordine genituræ, vt sic primogenitus debeat primo succedere, & eo defuncto sine sobole secundus; & sic deinceps. text. est ad hoc valde notabilis in cap. licet, & ibi Panorm. de voto, & in regno succeditur non per electionem, licet contrarium notet glo. in cap. Moyses. vij. dist.

vbi per illum textum dicunt Reges præficiendos per electionem, quemadmodum obseruatur in Imperio, vt in ca. venerabilem, de elect. & nota. in cap. ad Apostolicam, in §. illi autem, per illum tex. de sen. & re iud. libro vj. gloss. enumerat electores Imperatoris. dic tamen, quod consuetudine illud primum inoleuit, vt filij Regum succedant. quæ quidem consuetudo iure comprobatur, scilicet per dictum cap. licet. & not. glo. j. in c. denique. xvij. quæst. j. quæ dicit, ibi argumentum esse, quod filij Regum de iure debent esse Reges. & facit hodie, quod habetur in ca. Imperiali, in §. præterea ducatus. de prohi. feud. alie. per Fede. & ibi per doct. Iac. Alua. in ij. nota. & in capitulo primo. de feu. marchi. in ij. not. & in ca. j. in §. fina. in j. nota. de alie. feu. & in §. titu. Episcoporum, vel Abbatum.

† Quid si statutum, vel consuetudo dicat, quod primogenitus in regnum succedat, & moriatur Rex relicto primogenito penitus muto à natura, & alio filio secundo genito habili, an primogenitus debeat succedere? dic, quod si primogenitus est ita natus, quod vitium sit naturale, & perpetuum, non succedat, sed secundo genitus; quia statutum, seu consuetudo debet intelligi de eo, qui naturaliter nascitur habilis. facit. l. vt gradatim. §. & si lege. ff. de mune. ho. & facit. l. j. in versic. vnusquisque. & gloss. dicit. i. habilis. C. de sacrosanct. eccle. Sin autem ex accidenti efficiatur demens, tunc dabitur curator, quia in persona sua radicum est iam ius regie potestatis. de supplen. negli. præla. cap. grandi. & nota. per Archidiao. ij. quæstio. vj. §. item obijcitur. & Ioann. Andre. in cap. cum inter. de elect. in nouel. Ita pulchre dicit Baldus in cap. primo. in princip. in vltima colum. in versicu. quæro si consuetudo dicat, de sue. seu. refert, & sequitur Ioann. Aluaro, in §. mutus, circa finem, in versiculo quæro quid si statutum. in titu. Episcoporum, vel Abba. Ego addo Baldum in authen. hoc amplius in ij. colum. C. de fideicomis. vbi dicit, quod si primogenitus sit insufficiens, potest secundo genito regnum dari, vt fecit Rex Dauid; nam consuetudo regni de præferendo primogenitum non debet interpretari contra vtilitatem totius regni. C. de legi. l. quod

quod fauore. & adduco Bald. in l. si quis prioris, in §. talem. C. de secund. nupt. in versiculo, sed pone. vbi determinat, quod si filius primi matrimonij repudiat, vel efficitur frater minor, ut fecit beatus Ludo. qui erat primogenitus, & debebat succedere in regnum; tamē quia factus fuit frater minor, non fuit computatus in numero liberorum, nec habitus pro primogenito; quia non obstat alijs ille, qui est omnino inhabilis, ut ff. de contra tabu. l. si post mortē. §. si liberi. & not. glo. & doct. in c. imperialem, in §. praterea ducatus, in vers. ad alium transferat. de prohibita feud. alien. & ibi Bal. in vers. quare glo. alias in §. insuper. facit quod not. Calderi. in consi. xcix. incip. eleganter. Notabis, quod regnum non diuiditur, quia omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur; hæc est propria natura regni. Bal. in l. si plures. C. de condi. insertis.

13 † Quæ sint insignia Regum, dic. annulus, qui significat fidem, de quo xxx. quæst. v. nostrates. & Luc. xxv. Item armilla, quæ est ornamentum manuum, signat bonam operationem, de qua Ezech. xvj. cap. Sceptrum, quod signat iustitiam. xcvj. dist. ca. Constantinus. & xxij. q. v. Regum gladius, qui signat vindictam, ad Romanos. xij. & xxij. q. v. §. j. & cap. non solum. Purpura, de qua præalleg. c. Constantinus. vbi etiam de diademate, atque corona, de qua xij. q. j. duo.

14 † Et literæ principis geminæ habent vim, & effectum clausulæ motu proprio, ut est dictum singulare Bal. in l. nec damnosa. C. de preci. impera. offeren. quod est memoria dignum, secundum Roma. in l. si vero. §. de viro. ff. solu. mati. vbi ponit multa de verbis geminatis in repetitione illa. & de verbis geminatis vide Bart. in l. eum scimus, de agrico. & cens. lib. xj. & Feli. in c. si cautum, de fide instru.

15 † Regibus, & alijs dominis habentibus iurisdictionem an possit dari curator, dico, quod sic, istis de causis: primo, si nescit regnum suum defendere. Item si in eo non seruat pacem. Item si perditam nesciat recuperare. ita Inno. in cap. grandi, de supplen. negli. prælato. lib. vj. & Bal. in margarta sua, in verbo Rex.

16 † Et Regi pupillo an possit dari tutor, & demum cura-

tor completata ætate puerili, ita vt per se non possit admi-
nistrare iura regni, vel iudicare, vide docto. in dicto cap.
grandi. de supplen. negli. prælato. libro sexto. Oldra. in
cōsilio li. vbi cōcludit, quod sic, in folio. xlii. in libro meo.

Curator Regi qua solemnitate detur, vide tex. & doct.
in l. j. C. de tuto. & cura. illustrium, vel clarissimarum per-
sonarum.

† Quæ qualitates requirantur in Rege, dico, quod in 17.
Rege debet esse probitas, modestia, circumspectio circa
subditos, debet esse oculis plenus, acta subditorum consi-
derando. Item nobilitas, deuotio, probitas sanguinis,
magnanimitas, potentia, dilectio erga subditos. Et Rex
debet esse fortis, iustus, seuerus, grauis, magnanimus, lar-
gus, liberalis: hæc enim sunt laudes Regis. Sed iustitia Re-
gis debet esse liquore misericordiæ temperata. Nam iusti-
tia sine misericordia vertit. verum principem in tyran-
num, de hoc vide docto. in dicto cap. grandi. de supplen.
negli. prælat. & de iustitia principis videbis notabilem
tex. in cap. omnis. xlv. distinct. vbi litera dicit. Omnis, qui
iuste iudicat, stateram in manu gestat, in vtroque penso
iustitiam, & misericordiam portat; sed per iustitiam reddit
peccati sententiam, per misericordiam peccati temperat
pœnam, vt iusto libramine quædam per æquitatem corri-
gat, quædam verò per miserationem indulgeat. Qui Dei
iustitiam oculis suis præponit, semper timet, & tremens in
omni negotio formidat, ne de iustitiæ tramite deuians ca-
dat. Et nota, quod in dicto cap. grandi, dicit Philippus
Francus, quod gerenti vicem Regis, vel alterius debet ad-
hiberi idem honor, sicut Regi. de quo per Bald. in authen-
tic. habita. C. ne fili. pro patre. & doctor. in li. j. C. de offi-
cio eius qui vicem alterius gerit. † Epistola principis an-
faciat ius in omnibus causis, vide doctor. in l. j. ff. de con-
sili. princip.

De Rege Castellæ, Aragoniæ. habetur in c. quanto. de
iureiuran.

De Rege Apuliæ, & Siciliæ habetur in cap. veritatis, de
iureiurando. & in clementin. pastoralis. de sententia
& re iudicata. Regina mortuo Rege appellatur Regina
quo

quousque secundo fuerit maritata. ista est opinio communis Bart. in l. quoties, C. de priuil. scholari, libro duodecimo.

Et Rex iurat in sua coronatione, iura regni sui illibere conseruare, gloss. in cap. fina. de eccles. edifican. c. intelletto. de iureiurando. Et Rex habet fisci regalia, vt in e. que sint regalia, in v. sibus feudorum. vbi tex. ad literam dicit Regalia, armandia, via publica, flumina nauigabilia, & ex quibus fiunt nauigabilia, portus, ripatica, vectigalia, quae vulgo dicuntur telonia, moneta, multarum poenarumque compendia, bona vacantia, & quae, vt ab indugnis, legibus auferuntur; nisi quae specialiter quibusdam conceduntur; & bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum, & proscriptorum, secundum quod in nouis constitutionibus cauetur, angariarum, perangariarum, & plaustrorum, & nauium praestationes, & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem, potestas constituendorum magistratuum ad iustitiam expediendam, argentaria, & palatia in ciuitatibus consuetis, piscationum redditus, & salinarium, & boni committentium crimen maiestatis, & dimidium thesauri in loco Caesaris inuenti non data opera, vel loco religioso, si data opera totum ad eum pertineat.

19. † Et Rex potest creare milites, etiam extra regnum. Baro in l. j. de dignita. lib. vj. ideo pulchre dixit Bald. in l. ij. de officio procon. quod Episcopus extra suam diocesim potest confirmare praesentatum a patrono, quia est voluntaria iurisdictionis. An Rex possit expellere Iudeos, & Saracenos ex regnis suis, variae sunt opiniones; sed concludendum est, Iudeos, & Saracenos viuentes pacifice tolerandos esse; Sixtus Medices Dominicanus hanc rem copiose tractat in suo tractatu de scenore Hebraeorum libro primo, cap. ij. iij. & inde. Si vero pericula, scandala, machinationes, & enormia contra fidem Christianam perpetrarent, nullatenus sunt tolerandi. & sic possunt concordari opiniones Doctorum. & vide Abba. in c. quod super his, de voto. Et de hoc vide sanctum Thomam in opusculo, xxj. ad Ducissam Brabantiae. vide Franc. Curt. in tractatu suo

fuo de potestate Regia, in vltima parte tractatus, in qua-
stio. xvij.

Dixi, quod Rex habet fisci regalia; nunc adduco bea-
tum Tho. in dicto opusculo. xxj. ad ducissam Brabantiae: &
quia verba sunt gemmea, de verbo ad verbum sententiam
tanti viri recitabo. Querebatis, si liceat vobis facere exa-
ctiones in vestros subditos Christianos. In quo considera-
re debetis, quod principes terrarum sunt à Deo instituti,
non quidem, vt propria lucra querant, sed vt communem
populi vtilitatem procurent. In reprehensionem enim
quorundam principum dicitur, Eze. cap. xxxiii. Princi-
pes eius in medio eius quasi lupi rapaces positi ad effun-
dendum sanguinem, & ad quarendas animas, & auaritiæ
lucra sequenda. Et alibi dicitur per quendam prophetam;
Veh pastoribus Isra. qui pascebant semetipsos. Nonne gre-
ges pascuntur à pastoribus; lac comdebatis, & lanis co-
operiebamini: quod crassum erat occidebatis, gregem au-
tem meum non pascebatis. Vnde constituti sunt redditus
terrarum principibus, vt ex illis viuētes à spoliatione sub-
ditorum abstineant. Vnde in eodem propheta domino
mandante dicitur; quod principi erit possessio in Israel, &
non depopulabuntur vltra principes populum meum.
† Contingit tamen aliquando, quod principes non habēt
sufficientes redditus ad custodiam terræ, & ad alia, quæ
imminent rationabiliter. Et in tali casu iustum est, vt sub-
diti exhibeant, vnde possit communis eorum vtilitas pro-
curari. & inde est, quod in aliquibus terris ex antiqua con-
suetudine domini suis subditis certas collectas impo-
nunt, quæ si non sunt immoderate, absque peccato exi-
gi possunt; quia secundum Apostolum nullus militat sti-
pendijs suis. Vnde princeps, qui militat vtilitati commu-
ni, potest de communibus viuere; & communia negocia
procurare per redditus deputatos; vel si hi desunt, aut suf-
ficientes non fuerint, per ea, quæ à singulis colliguntur. Et
similis ratio esse videtur, si aliquis casus emergat de nouo,
in quo oportet plura expendere pro vtilitate communi,
vel pro honesto statu principis conseruando; ad quæ non
sufficiunt redditus proprii, vel exactiones consuetæ; puta,

Zz

si he.

si hostes terram inuadant, vel aliquis grauis casus eme-
gat. Tunc enim & præter solitas exactiones possent huius
terrarum principes à suis subditis aliqua exigere pro
litate communi: si vero velint exigere vltra id, quod esse
solutum, pro sola libidine habendi, aut propter inordi-
nas, & immoderatas expensas, hoc eis omnino non licet.
vnde Ioannes Baptista militibus ad se venientibus dicit.
Neminem concutatis, nec calumniam faciatis: & contra-
rii estote stipendijs vestris. Sunt enim, quasi stipendia prin-
cipum eorum redditus, quibus debent esse contenti, &
vltra non exigant, nisi secundum rationem prædictam, &
si utilitas est communis. Et adde, quod ex publica cau-
sa princeps potest res priuatorum capere. l. item si verbera-
tum. §. j. & ibi Ang. & Odo. ff. de rei vendi. vbi fundus
rij datur militibus, & tex. in l. lucius. ff. de euisio. Bar.
procmio. ff. rum. gl. & doct. in l. fin. ff. si cont. ius, vel
pu. & docto. in l. conuentionem. ff. de pact. & in ca. quæ
ecclesiarum, de consli.

21 † Et adde, quod reges possunt imponere vectigalia
causa, alias peccant. ita Innoc. in ca. innouamus. de con-
siliis. & propter iustam guerram imminuentem potest prin-
ceps imponere onera suis subditis, si non habet aliu-
non vnam prouinciam, vel ciuitatem onerando, sed
nes æqualiter: nisi proptum periculū immineret. ita Al-
ri. in l. neminem. C. de sacrosanctis ecclesijs.

22 † Et si princeps grauamina iniusta exigit à subditis
præscribit. Inno. in cap. diligenti. de præscrip. sed si
principis non sufficit, princeps potest imponere subdi-
tis, l. ab hostibus. §. si titio. ff. de leg. j. Bal. in c. con-
rente. de officio ordi. & vide docto. in l. vectigalia. C. de
vectigalia. & vide Speculato. in tit. de causa posse. & pro-

23 quia verum. † Et tempore necessitatis, vel famis, vel
ra potest imponi superindictum. tex. & glo. in l. j. de
indicto. & si tempore guerræ mādāt princeps, vt fiant
ri, vel castra, onus imponitur pro modo patrimonij
per capita. l. per bithunia. C. de immu. ne. con. & ibi
Bar. quis tenetur reficere vias publicas.

24 † Item pro redemptione captiuorum etiam res sacre

sanctæ debent vendi. l. sancimus. C. de sacrosanctis eccl. ca.
sicut. xij. q. ij. & c. aurum. & vide infra. in c. lxij. & de bello
in Saracenos videbis infra. in c. de bello. ¶ Et Rex potest
filium suum constituere regem quod ad nomen; & non quod
ad regimē, vt per Arch. inc. plerumque, §. item obijcitur. ij.
q. vij. Bal. in præludijs feudorum. in vers. aliqua. Sed pau-
ca de principe dicamus. & vide And. de Iser. in titu. qui-
bus mo. seu. amitta. & de hoc vide infra. in c. lxj.

Sed in contractibus priuatorum, puta in pignoribus, &
obligationibus, ei datur prosecutio rei obligatæ secundum
iustitiæ debitum, cui primo noscitur obligata, vt in l. si
fundum. C. qui potio. in pigno. habeantur, & tamen ex
causa in pluribus casibus lex inanimata priori creditori iu-
stitiam tollit; & dat eam secundo, vt notat Dyn. de regu.
iur. in regula, qui prior. lib. vj. Item maior est potestas prin-
cipis, quam populi, etiam Romani, vt in l. barbarius Phi-
lippus. ff. de officio præto. Item nulla comparatio est pote-
statis iudiciariæ ad regiam potestatem, à qua potestates re-
liquæ progrediuntur; sed iudex accipit iusto precio rem
priuatæ eo inuito in casibus, vt. ff. quemadmodum serui.
amit. l. si locus. §. finali. multo fortius Rex potest auferre
bona subditorum, pro quibus soluturum se precium debi-
tum pollicetur; ne aliàs ipsius maiestas, & dignitas mutila-
ri, seu minui videantur, cum sit caput Reipublicæ, & om-
nium subditorum, vt dicit Lucas de Penna. de consulibus.
l. iij. lib. xij. Et sic successio in regnis, & principatib. omni
iure primogenito defertur, & tamē ex causa hæc prærogati-
ua sibi tollitur, & defertur secundo genito. Sed Rex nō po-
test priuare filiū regno, quando regnū defertur per succes-
sionem, & consanguineos. tenent doct. in c. si. de supplen.
negli. prælato. Sed quando primogenitus est insufficiens,
rex pater potest dare regnum secundo genito. Bal. in au-
then. hoc amplius. ij. colum. in ver. quero an filij Regis.
& vide Oldra. in consilio. xciiij. quod incipit eleganter,
vbi dicit; quod Pater rex potest ex causa filium primoge-
nitum priuare successionē regni; & sic patet in sacra
scriptura Genes. xlix. vbi ad litteram dicitur, quod Ru-
ben fuit primogenitus Israel, sed cum violasset thorura
patris

patris sui, data sunt primogenita eius per patrem filijs Ioseph; & non est reputatus ei in primogenitum. & etiam habetur iij. Regum c. j. quod David Rex praelulit in regnum Salomonem filium suum minorem Adonia filio suo maiori ipso Salomone. facit ad hoc tex. in c. licet, de voto. ubi patet, quod per impositionem onerum a patre, & eorum non impletionem per filium primogenitum, idem primogenitus iure primogenituræ priuabitur. ista adde ea, quæ superius diximus. † Et dico, quod filius Regis uatus a patre ad recuperandam terram sanctam, debet personaliter ire non mittere, ita Bald. in l. vna. §. ne autem. C. de caduc. tollen per tex. in d. c. licet, de voto. Item est sciendum, quod proprium est Regis donare. Inno. in c. finita. de supplen. negligentia praelatorum. Et donans castellum videtur donare iurisdictionem, quam habet in eo, Bald. in l. monumenta. C. de legi. Sed non potest concedere regalia in præiudicium successoris; quia non potest iura regni subuertere, vel minuere, Bartol. in l. prohibere. §. pñ. ff. quod vi, aut clam. Cinus in l. digna vox. C. de legib. Bald. in l. pen. C. de bonis, quæ liberis. Sed alienare emoderatè, dum tamen non lædatur dignitas regia. Inno. in cap. intellecto, de iur. iurando. Bald. in margarit. in verbo, Rex. & Oldra. in consilio xciiij. quod incipit, elegit rex. & vide Barto. in l. si finita. §. primo. ff. de de iur. regnum, & vide ad ea, quæ superius dixi. Et Rex alienans terras regni sui potest reuocare alienationem suam, sicut successor suus posset. Paul. de Cast. in consilio lxxxij. incipiente quia frustra. Et Andreas de Isernia. in iij. constitutio. Neapolitana dicit, quod nullus sine voluntate Regis debet tenere, aut alienare bona committentium crimen læsæ maiestatis; & quia superius dictum est, quod Rex non potest regalia concedere in præiudicium successoris, dicit ipse Andreas, quod regalia nomen est generale fiscalia, & patrimonialia comprehendens, quæ omnia dicuntur Regis, & sunt, ut C. de quadrienna. præscript. l. finali. & in l. apud Iulia. §. ultimo, de legibus. quia oportet scire, quæ veniant appellatione regaliæ.

vide text. in cap. j. quæ sunt regalia, in vñbus feudorum.
 & vide Archidiacon. & Ioan. Andr. in cap. generari. de elec-
 tio. librovj. & benè potest Rex alienare, quando alie-
 natio non esset in graue præiudicium regni, & dignitatis
 regalis. vt notatur in cap. intellecto. de iureiuran. sed si
 est graue præiudicium, non potest alienare. † Et Rex 28
 quando coronatur, debet iurare non alienare bona regi-
 ni, ex quo infertur, quòd Rex non est verus dominus re-
 gni, sed administrator. notat Abba. in cap. intellecto, de
 iureiurando. hinc est, quòd gloss. notabilis in cap. Moyses.
 viij. q. j. arguit per illum text. Regem eligendum esse per
 electionem, sicut Imperatorem, xcij. distinct. cap. legi-
 mus, licet gloss. arguat contrarium. vij. quæst. j. cap. deni-
 que. & xxxij. quæst. j. cap. fina. de consuetudine serua-
 tur hoc vltimum in tota Christianitate. ita Abb. in dicto
 cap. intellecto. & ita probatur in dicto cap. licet, de voto.
 Cardina. etiam in dicto cap. intellecto. de iureiurando di-
 cit, quòd Reges non possunt facere alienationes in præ-
 iudicium regni. & Antonius de Butrio in d. c. dicit, prin-
 cipem in dignitate nihil posse alienare in præiudicium re-
 gni, vel dignitatis, aut honoris. Et notatur etiam ex illo
 text. quòd quilibet Rex in coronatione præstat iuramen-
 tum de non alienandis iuribus, aut rebus regni. Et nota,
 quòd si alienauit, & iurat, iuramentum non est obligato-
 rium: & in tali casu potest venire contra alienationem su-
 am, & reuocare, sicut potest successor suus. vide Specu. in
 tit. de instrumentorum editio. §. nunc autem. & vide eti-
 am Abba. in cap. intellecto, de iureiurando. & vide Spe-
 culat. in particula de impugnatione priuileg. in fine. & di-
 cit Anton. in cap. allegato, quòd potest donare Rex, dum-
 modo non sit in præiudicium regni, & contra honorem;
 quia tunc non præiudicat, nec regnum dirimit. Rex eti-
 am testando non potest priuare filium aut fratrem re-
 gno: quòd hodie defertur per successionem. ita Innoc. in
 cap. grandi. de supplen. negli. prælatorum. & Bal. in mar-
 garita. in verbo, Rex. ver. j. & rex auctoritate regia potest
 donare filiis, & non emancipatis. Bald. in c. item sacramen-
 ta. in vj. col. de pace iura. firman. as. in prælu. feud. in xvij.
 col.

col. & in l. frater à fratre, in penul. col. & Alex. in l. quam-
quàm. C. de testamen. mil. dicit, quod Rex potest donare
filio in potestate auctoritatem Regis; sed si vult, quod do-
natio sua valeat, exprimere debet, se facere regia auctori-
tate, & omnino vide ibi Alex. Et Rex potest cum proprio
filio dispensare. Abbas in c. per tuas. qui filij sint legit. Et
de hoc dicemus ad finem. Item Rex potest filium suum con-
stituire regem, quoad nomen, non quo ad regimen. in
Andr. de Iser. in titu. quibus modis feud. amitta. & Bald. in
prælud. feud. xliij. col. Sed non potest alienare castellum,
vel ciuitatem inuitis hominibus ciuitatis, vel castelli Bald.
in c. j. vers. quare an dominus. Si de feudo fuerit contro-
uersia. hoc in c. dilecti. de maior. & obed. & vide Fel. in c.
ad audientiam. de præscript. vbi dicit, quod inuitis ciui-
bus non potest Rex vnam ciuitatem vendere; quia eorum
interest non mutare dominum. allegat Inno. in c. auditis.
de præscript. & ibi etiam dicit Felin. quod alienationes
Regum non valent etiam iurata, si tendunt in magnam di-
minutionem. allegat Barto. in dicta l. prohibere. §. final. Et
quod vi, aut clam. secus si non tendunt in magnam dimi-
nutionem, per c. Abbate. de senten. & re iudic. in vj. vnde
dixit Bald. in d. c. intellecto, quod iurisdictiones supreme
sunt sacrum sacrorum; ideo non sunt in marsupio princi-
pis, nec potest urbem habere venalem. & ibi dicit Bal. Rex
debet esse tutor regni, & salutem reipublice tueri. de hoc
diximus supra. † Item Rex debet esse gloriosus, & ideo co-
ronatur in signum gloriæ. Et debet æquum ab iniquo dis-
cernere. Item debet capere consilium pro republica. sicut
pater pro filiis suis. Item debet habere omnes legis vices.
Item esse melior lege scripta, vt C. de his, qui ad eo-
eles. confu. l. j. Item est notandum, quod Rex potest conde-
re leges, & in regno suo dicitur Imperator. Bald. in l. ex
plo. C. de probatio. & Oldra. in consi. ccl. dicit, quod Rex
in regno suo assimilatur Imperatori. Bald. in l. recepta.
C. de constitu. pecu. Andr. de Iser. in lectu. consi. in con-
stitutione, cum constitutiones, fol. iij. dicit, quod quilibet Rex
est monarcha in regno suo, etiam contra legem posita-
nam: sed non potest statuere, quod ego solam, quod
alii

alius debet: quia re mea me invito sine mea culpa priuati non possum, per ea, quæ notantur in l. fina. in glo. j. C. si contra ius, vel util. publ. & vide Ange. in consilio cxxxix. & Alexan. in consi. lxxvj. & Barto. in tractatu de regimine ciuitatis dicit, quod Rex debet esse bonus, fidelis, Christianus, iustus, non pomposus, nec subditorum grauator, non luxuriosus, non avarus, non superbus. Alia autem debet facere Rex, quæ ponuntur in c. Regum, xxiiij. quæst. v. sed ea, quæ ibi ponuntur, ad prædicta aptantur. Et princeps potest iudicare secundum veram, & iustam conscientiam, vt per Barto. in l. j. C. vt quæ defunt a duo. par. iudex fu. Cauere igitur debet princeps, ne sua conscientia sit male formata. c. cum æterni tribunal. de senten. & re iudi. in vj. Et princeps semper intelligitur motus iusta causa, adeo vt non admittatur probatio in contrarium, ita Cynus in l. rescripta. C. si contra ius, vel util. publi. Et successor in regno tenetur stare in feudationi prædecessoris. Bald. in cap. j. qui feudum dare possunt. & Docto. in cap. nouis, de iudicijs.

† Et quia diximus, quæ Rex facere debeat, & qualis esse debeat, nunc dicamus, quid à subditis exigere possit; & dicit Barto. in dicto tracta. quod potest exigere expensas maiestati regis congruentes. & allegat capitul. primum. quæ sint regalia. in vlibus feud. vbi dicitur, quod ad Regem pertinent omnia tributa, vectigalia, & census publici, quæ ibi specialiter nominantur. addit etiam Bar. quod ad Regem etiam pertinet ex causa necessaria imponere collectas, vt in dicto cap. j. Et de iure digestorum probatur, quod reges habent omnem potestatem, vt ff. de orig. iur. in l. ij. §. initio. Et etiam non recognoscens superiorem potest concedere pedagia; quod Imperator potest, cum Imperatori data sit potestas à populo. tenet Hostien. in summa. in §. quibus causis, argum. l. ij. §. de inde. ff. de orig. iuris. & ibi dicit; Exactiones pedagiorum, & salinarum, ac guidagiorum reprobatae sunt, nisi ab Imperatore, vel Rege sint concessæ, vel alias ex longissima consuetudine, cuius non exstet memoria. & de hoc omnino vide Hostien. Sed tu vide in isto puncto multa, Zz 4 quæ

32 quæ ex mente sancti Thomæ superius dixi. † Notandum quod Reges possunt legitimare in temporalibus; & Papæ in Spiritualibus, & temporalibus, Petrus de Bella pertinet. i. de iur. iur. annu. Et an tutela regia firmatur xiiij. anno, an possit ante xxv. annos administrare, vide Oldra. in consilio liij. vbi dicit, quod minores non debent admitti ad Rempublicam administrandam ante xxv. annos; nam constat, quod fragile est, & infirmum huius ætatis consilium, multis captionibus, & multorum insidijs expostum; presumptio enim violenta est contra iuvenes. & Salomon, & cetera sibi difficilia esse dicat, fatetur tamen se quantum ignorare, scilicet viam viri in adolescentia, vt proverbia. & merito; quia dicitur proverb. xxij. Stultitia colligata est in corde pueri. & dominus comminans peruersis regionibus ait, Esa. cap. iij. Dabo pueros principes eorum. & sapiens ille compatiens terræ ait Ecclesia. x. Vex terra, cui Rex puer est, & principes eius mane comedunt: nec est eadem ratio in Rege, quæ in alijs priuatis, cum officium suum sit iustitiam exercere, vt in cap. regum. xxij. quæ. v. & vide ibi Oldra. in dicto consilio liij. & de Regis populo vide Bald. in l. finali. C. de testa. mili. & Rex non potest regnum subicere seruituti. Oldra. in consilio. xxij. Et Reges subiecti ecclesiæ Romanæ debent ecclesiam tueri, vt in cap. de forma. xxij. quæ. v. & Card. in clementi. i. de iureiuran. Et Rex potest priuari regno per Papam excusata, vt in cap. licet, de voto. & vide Innocen. ca. fina. de sup. plen. neg. præ. & de hoc vide supra in cap. xvj. Et Rex Francorum, ac Hispaniarum, quia non recognoscunt superiorem, possunt filios proprios legitimare, vide Iason. in l. Gallus. §. & quid si tantum, de liber. & posthumis. Sed nota, quod exempti ab Imperatore subsunt Papæ. ita Felinus in capitul. nouit. de iudici. & Rex Franciæ eum de iure non recognoscit.

33 † Sed licet Reges habeant de iure maximam auctoritatem, vt dictum est; non tamen possunt remittere poenitentiam homicidijs in præiudicium reipub. & consanguineorum occisi, quorum puniatio eis esset consolatio, vt ff. de poen. l. capitalium. §. fina. Et de alijs excessibus Regum, & priuorum

ipsum vide Parid. de Pateo, in tractatu de syndic. ubi ipse
 scribit de excessu regum, & principum. Neque potest ali-
 ud statuere in praiudicium populi sine eius consensu. An-
 to. docto. in cap. quanto. de iureiurando. Et pro comple-
 mento capituli quaero, an Rex alienans terras regni sui
 possit venire contra alienationem suam, & reuocare, sicut
 posset successor suus? respondeo, quod sic, secundum Pau-
 lum de Cast. in consil. lxxij. incipien. quia frustra, in versu
 culo, circa secundum dicendum est. argum. cap. intellecto.
 de iureiurando. & xij. quaest. ij. cap. non liceat Papae. quia
 non potuit hoc facere sine consensu omnium principum,
 & populorum regni; est enim istud ius publicum totius
 regni. Vnde quod omnes tangit, ab omnibus comprobari
 debet. regula, quod omnes. de regulis iuris, libro sexto. cap.
 ad haec, in fine. de offic. Archidiacon. l. vltima. C. de autho.
 praestan. & ff. de aqua plu. arden. l. in concedendo. & in l. in
 diem. Ex occupatione enim, seu alienatione, vel donatio-
 ne terrarum regni totum regnum, & regnicole laeduntur,
 etiam si facta esset religiosa, aut ecclesiae, quae cum sit cul-
 trix, & alitrix iustitiae, non patitur quicquam iniustum in
 se, aut in alium fieri. textus est notabilis. in capitulo primo.
 in §. sed diuersum. & ibi Baldus in vj. nota. de alie. feud.
 in visibus feudorum.

Et successor in regno potest reuocare donationes fa-
 ctas per praedecessorem, seu praedecessores in enormem le-
 sionem regni, vt voluit Specu. in tit. de instrum. edi. §. nunc
 autem. in vlti. colum. in versu. quod si Imperator, vel Rex.
 & ibi Bald. in additio. in ix. col. in versu. quod si Rex. & vi.
 de Oldra. consil. cxliij. eleganter in vlti. colum. Et contra-
 ctus, vel epistola principis habet vim legis. lalo. in l. ciui-
 tas. ff. si certum petat. Sed regulariter successor in regno te-
 netur stare in feudationi praedecessoris. Bal. in ca. j. qui feu-
 da. pos. docto. in cap. nouit. de iudicijs. Sed quid dicemus,
 quando facit princeps locum tenentem? dic, quod locum
 tenens principis omnia potest, sicut ipse princeps, secun-
 dum Bart. in l. j. §. a praefecto. ff. de legat. iij. & in l. ij. post
 gloss. ibi. C. de officio eius qui vicem alterius gerit. ponit
 Alexan. in rubrica. ff. de officio eius, cui. man. est iurisdictio.

Tamen magistratus ab imperatore creati non possunt regulariter constituere vicarios. in authen. de defensoribus civitatum. §. nulla. & Alexan. in d. rubri. ff. de officio. cui man. est iurisdic. tio.

35 † Sed adverte, quod si eligitur vicarius à principe in loco ipsius principis, puta in vrbe Romana, iste non est delegatus, sed ordinarius. ita proprie loquitur text. in cap. & ibi Inno. de officio vicarij. & gloss. in c. perlectus. & distinct. & in c. ij. de officio vicarij. in vj. & vide Hostien. Ioan. Andr. in ca. ij. ne praela. vices suas. Nam princeps qui dare potest iurisdictionem ordinariam. l. j. §. cum habemus. de officio praefecti vrbis. & plene in l. morae. ff. de iurisdic. omnium iudic. maxime quia hodie ex stilo quorum locum tenentium apponuntur illa verba; ponemus vos in locum, & ius nostrum. Ex quibus verbis talis locus tenens videtur constitutus, vt procurator in rem suam proprio iure exercet officium vtiliter: quicquid ad personam pertinet, vt in casu singulari. in l. qui quadringenti ad Trebellia. & ibi docto. & in specie videbis ibi Imolens. Et locum tenens habet locum sessionis eius principalis. l. xxiij. distinct.

Et locum tenens potest omnia, quae potest is, cuius locum tenet. Sed vnus locum tenens non potest facere alius locum tenentem. ita Bald. in l. j. §. à praefecto. ad finem de legat. iij. Sed honor, qui debetur regi, non debetur vicario, vt per Bal. in l. sed si hac. §. semper. ff. de in ius vocan. Et Rex nullum debet promouere ad officium conueniens exercitium iurisdictionis pecunia data, vt per gloss. & docto. in l. fina. C. ad l. iuli. repet. Et accedens ad prouincias regendas iurare debet forma in illa lege scripta. ibi dicit Salycetus, contrarium seruatur in hac materia. l. ia. & ibi in l. iubemus, dicitur, quando officio durante officialis conueniri possit. Si autem loquamur de officiis quae sint sine exercitio iurisdictionis, in his non videtur quod aliquo iure sit prohibitum pro illis pecuniam accipere, & contractus de illis celebrare. Et officium dicitur finitum per aduentum successoris in prouincia. ita Bald. in l. j. ff. de offici. praefec. Augulli. Et princeps potest ad id

tum reuocare citra grauamen, per tex. in l. titius. ff. de obsequijs. vbi pecunia pro assequendo beneficio, vel priuilegio potest reuocari per concedentem, & in his iurisdictionalibus, siue in vim priuilegij, vel concessionis, siue in vim contractus transeant, ad nutum sunt superiorum. & hoc est, quod dicit Bal. in l. qui se patris. C. vnde liberi. Itaque possunt ad nutum reuocari per principem. Sed princeps tenetur, & est obligatus ad restitutionem recepti sub nomine pretij. tex. singu. de prohibita feudi alienatione per Fredericum, in princi. ver. nos autem. sed vi. omnino Bal.

Sed quid dicemus in quotidiano dubio; datum fuit officium pro se, & filio: filius est indispositus, vel inhabilis ad exercitium dicti officij, poteritne reuocari? dic, quod sic, quia iusta est causa remotionis; sed est sibi de consimili beneficio providendum, iuxta notata per gloss. in cap. vnico, an mutus, vel alias imperfectus feudum retineat, in vrbibus feudorum. hæc sufficiant pro complemento capituli.

Et quia superius dixi per viam remissionis de excessibus Regum, dico nunc, quod in tractatu de syndicato Paris de Puteo, inuenies de excessibus regum, principum, & Ducum, & Imperatorum. & videbis de excessibus militum, & de excessibus consiliariorum Regum, & de excessibus aduocatorum; & inuenies de excessibus potestatum, terrarum, suorumque officialium, iudicum, assessorum, nunciorum, syndicorum, familiarium eorundem, & de eorum potestate; & inuenies de potestate, & officio syndicatorum.

† Et Rex, vel ciuitas possunt iustum pretium statuere frumento, Bart. in l. fin. ff. ad l. iulii. de annona. & coguntur iusto pretio vendere. Bart. in l.annonam. ff. de extraordinaria. crim. vbi legitur; debetis custodire, ne dardanarij vilius mercis sint, & in l. ij. de annona. non permittitur societas, vt annona carior fiat. & ibi statuitur aduersus eum, qui contra annonam fecerit, & videbis textum in l. in dardanarios. ff. de poenis. Sed aduertant reges, quia Iacobus dicit in epistola. cap. ij. Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non facit misericordiam.

Et

Et sapientia. vi. legitur, Iudicium durissimū in his, qui
 præsunt, fiet. & princeps in dubio videtur uti plenitudo
 potestatis: quod intellige verum, quando actus, qui
 facit, possunt valere absque plenitudine potestatis: secundum
 actus non possunt valere absque plenitudine potestatis,
 quia tunc in dubio videtur uti plenitudine potestatis,
 Pau. de Cast. in consil. ccccxiij. Alex. in l. quanquam. C. de
 testamentis. Sed imperator non debet uti plenitudine po-
 testatis in praeiudicium subditorum. l. j. §. cum autem. ibi
 Bald. C. de caducis tol. Vltimo notabimus, quod bene
 principis est, ac religiosi, ecclesias contritas, atque confusa-
 fas restaurare novasque edificare, & Dei sacerdotes ho-
 norare, ac tueri, ut in cap. fin. xcvj. distinct. & dixi in titulo
 de ecclesiastica libertate. & Rex, qui habet plenariam po-
 testatem in republica, si ille, qui passus est iniuriā, veli-
 remittere, poterit reum licite absolvere, si hoc publice ve-
 litati viderit non esse nocumentum. sanctus Tho. in vi.
 quaest. xxxvij. ad finem. non sic in alijs iudiciis. quod
 ea bene.

IN ISTO §. MVLTAE DE AVCTO.

*ritate regia, & multa vilia di-
 cuntur.*

SVperiori capitulo scripsimus de Rege, & regia dig-
 nitate, nunc aliqua ex varia lectione doctissimorum
 rorum de regimine principum, & Regum, Deo op-
 37 mo maximo opitulante, dicemus. & ubi Reges debent
 ponere suam felicitatem; quia non decet regiam maiestatem
 suam felicitatem ponere in voluptatibus, nec in gloria
 in fama, nec in civili potentia, nec in robore corporali, vel
 in pulchritudine; vel in alijs bonis corporis; sed in auctoritate
 Dei, & in actu prudentiae est ponenda felicitas; duas autem
 felicitates philosophus posuit, unam politicam, aliam
 templatiam. Tamen, ut appareat, quomodo decet
 regiam maiestatem ponere suam felicitatem in actibus
 prudentiae, sciendum, quod decet regiam maiestatem suam
 felicitatem ponere in ipso Deo; quod triplici via docetur

mus. Rex enim est homo, est Dei minister, Aposto. ad Ro. 1
 ma. ca. xij. est etiam rector multitudinis. In quantum au-
 tem est homo, participat intellectum, & rationem; cum er-
 go bonum rationis non sit aliquod bonum particulare,
 quod est bonum secundum sensum; sed bonum rationis
 sit bonum vniuersale, & intelligibile; decet regiam maie-
 statem eo ipso, quod homo est, & rationem participat, po-
 nere suam felicitatem in bono maxime vniuersali, & ma-
 xime intelligibili: hoc autem est ipse Deus, qui est maxi-
 me bonum vniuersale, quia est bonum omnis boni; in eo
 enim omnis bonitas reperitur: est etiam bonum maxime
 intelligibile, quia est maxime simplex, & maxime a mate-
 ria separatum. † Secundo decet Regem suam felicitatem 38
 ponere in ipso Deo, non solum quia homo est, sed etiam
 quia speciali modo Dei minister est. Nam illud, quod ha-
 bet aliquid per participationem, & imperfecte, est instru-
 mentum, & organum eius, quod habet illud essentialiter,
 & perfecte: quia ergo bonum regiminis, & potentiam re-
 gendi habet principaliter & perfecte solus Deus, oportet
 ergo, quod quicumque imperat, siue regnat, sit diuinum
 organum, siue sit minister Dei. Quare si minister suam
 mercedem, & suum primum debet ponere in suo domi-
 no, & debet eam mercedem expectare ab ipso domino: de-
 cet regem, qui est Dei minister, suam felicitatem ponere
 in ipso Deo, & suum primum expectare ab ipso. † Ter- 39
 tio, hoc decet regem ex eo, quod est multitudinis rector,
 nam regens debet intendere commune bonum. In eo er-
 go debet rex suam felicitatem ponere, quod est maxime,
 & commune bonum; huiusmodi autem est (vt dicebatur)
 Deus ipse, rex ergo, tum quia est Dei minister, tum etiam
 quia habet intellectum, & tum quia intendit bonum com-
 mune, debet suam felicitatem ponere in Deo, cui seruit,
 qui est bonum maxime intelligibile, & maxime vniuersa-
 le, & commune. Si ergo rex in Deo debet ponere suam
 felicitatem, oportet ipsum huiusmodi felicitatem ponere
 in actu illius virtutis, per quem maxime Deo coniungi-
 mur: huiusmodi autem est actus dilectionis, siue charita-
 tis. Nam amor, & dilectio maxime vim vnitivam, & con-
 iuncti-

40 iunctiuam habent. † In amore ergo diuino est ponenda licitas. Sed cum probatio dilectionis sit exhibitio operis, & ex hoc aliquis probetur esse dilectius alterius, si quæ ipse vult, si rex est felix diligendo Deum, debet credere, se esse felicem operando, quæ Deus vult. Maxime autem Deus requirit à Regibus, & principibus, per prudentiam, & legem populum sibi commissum iubeat, & sancte regant. regibus ergo, & principibus ponenda felicitas in actu prudentiæ, non simpliciter, sed vti operatus à charitate: propter quod in ipso actu charitatis per quam immediatius coniungimur ipsi Deo, magis ponenda felicitas, quàm in actu prudentiæ, licet in eodem modo actu modo, quo, dictum est, aliquam felicitatem ponenda.

Magnum autem esse præmium Regis, & magnam eius felicitatem, si per prudentiam, & legem recte regat populum sibi commissum, ex multis dicere possumus. Deus enim remunerator est omnium bonorum: & qui non remunerat nisi ex amore, cum semper amor sit similis, & conformes, oportet esse similem, & conformem Deo, qui ab eo remunerari desiderat; quanto ergo quis magis gerit imaginem eius, & plus se conformat ei, maius meritum ab ipso suscipiet: & eo ipso quod rex studet per legem, & prouidentiam suum regnum regere, quomodo Deus totum vniuersum regit, & gubernat, Rex maxime conformatur ei: Ergo in conspectu Dei, à quo præmium expectatur, est magna felicitas regis, si regnum suum recte regat, quia ex hoc Deo maxime conformatur. Reges ergo, si bene regant gentem sibi à Deo commissam, consequentur mercedem magnam; quia pro bono gentis suæ, & pro bono totius mundi taliter se exponunt. † Debet autem ipsum regem voluntate recte regere (quantum ad præsens spectat) ad tria sollicitari. Primo, ut ametur à populo. Secundo, ut cura peragat, procurat commune bonum. Tertio, ut corrigat, & puniat mouentes seditiones, & turbantes populum. Si abunde beneficijs tribuendis, diligetur à populo. Si excellentibus actionibus virtuosus, procurabit commune bonum; quod

si virtutis est tendere in bonum, eius erit magis tendere in
maius bonum : bonum ergo commune, quod diuinius,
quàm aliquod bonum singulare, est, magis procurabit vir
bonus, & studiosus, quàm bonum aliquod proprium, &
priuatum, † Expedit etiam regi abundare in ciuili po-
tentia, vt possit corrigere volentes insurgere, & turbare
pacem regni, & possit debellare extraneos perturbato-
res regni. Itaque rex in multis alijs debet excedere, vt dis-
ferat à tyranno. Tangunt docto. quatuor differentias
inter tyrannum, & regem. Prima est, quia rex respicit bo-
num commune, Tyrannus vero bonum proprium;
Nam regnum est principatus rectus, Tyrannis vero est
dominium peruersum, quia peruersè dominatur, qui spre-
to bono communi intendit bonum proprium. Item Ty-
rannus intendit bonum delectabile, Rex vero bonum ho-
noricum. Nam sicut inenarrabile est quanto quis dele-
ctatur in bono proprio, sic quasi inenarrabile est quan-
tus honor sequitur, & quanto honore est dignus inten-
dens commune bonum. Quare si Tyrannus intendit bo-
num proprium, & priuatum, sequitur, quod eius intentio
versetur circa bonum delectabile. Item intentio Tyranni
est circa pecuniam, qui spreto communi bono non curat,
nisi de delectationibus proprijs, & sua intentio semper
versatur circa pecuniam, credens se per eam posse in Ty-
rannide sustentari. Sed regis intentio versatur circa vir-
tutem, & vt ciues sint virtuosì, vel studiosi, quia ex hoc
maxime resultat bonum honorificum, & commune.
Item Tyrannus non curat custodiri à ciuibus, sed ab
extraneis, rex vero vult custodiri à ciuibus, & vasallis, & à
genitis in proprio regno. Nam Tyrannus eo, quod spreto
communi bono non curat, nisi de delectationibus proprijs,
videns se esse onerosum, & tediosum ijs, qui sunt in
regno, totam suam custodiam corporis committit extra-
neis: sed rex è conuerso eo, quod videat se maximam curā
habere de bono regni, & communi, maxime confidit de
his, qui sunt in regno: ideo facit se custodiri à proprijs, nō
ab extraneis. Itaq; tyrannis est pessimus principatus; ideo
summe debent cauere boni Reges, ne eorū dominium in
tyran-

tyrannidem conuertatur. & videbis circa tyrannidem optimum tractatum Bartoli. vbi multa optima de tyranno descriptit.

43. † Narrare autem possumus decem, vltra ea, quæ diximus in superiori capitulo, quæ debet operari bonus rex. Est autem primum quod spectat ad verum regem facere, vt maxime procuret bona communia, & regni, reddere studeat expendere in bonum commune, vel in bonum regni. Item spectat ad rectum rectorem regni non solum redditus, & oblationes ordinare in bonum commune regni, sed etiam bona communia, & iura regni debet maxime custodire, & obseruare. Tertio decet regem ostendere se nimis terribilem, & seuerum, nec decet nimis familiarem exhibere, sed debet apparere persona grauis, & reuerenda, quod congrue sine virtute fieri non potest, ideo verus rex vere virtuosus existit. Item spectat regem nullum subditorum contemnere, nulli iniuriæ nec in filiabus, nec in vxoribus, nec in persona, nec in quibus alijs; & si contingeret aliquem ex regno ipsius parui facere, non propter contumeliam, vel propter aliquam libidiniosam voluntatem explendam, sed propter bonum commune, & iustitiæ, ipsum punire debet; & precipitanter, vt in c. Deus omnipotens. ij. quæst. ij. sed et in mine liquidato non debet sententia differri, vt in dist. c. Deus omnipotens, & in l. cum reis. C. de pœnis. & sic doctissimus Caietanus, declarat Psalmum. C. ibi. In manu mea non interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. In quo ibi Dauid declarat dispositionem suam circa exercitiū iustitiæ per se, & per alios ministros.

Et Rex non debet abscondere faciem suam a pauperibus negotiatis, diuertendo vultum aliò: & propterea pauper clamans in Psal. Cj. petit à supremo principe; non abscondere faciem tuam à me; in quacunque die tribulor inclina me aurem tuam.

Item Rex debet facere, vt dixit Dauid in d. Psal. Cxvi. mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum. Ambulans in circuitu domus meae hic mihi ministrabat; vbi Dauid declarat

dispositiones suas rectas respectu ministrorum; prima est, quod elegit fideles ministros, & fideles consiliarios, vt sedant secum. Oculi, inquit, mei non ceco intuitu, nec aliena relatione, sed oculi mei erunt in fidelibus terræ, in ijs, qui fideles inveniuntur in terra, ad sedendum mecum, pro consilio, pro iudicio, & alijs publicis negotijs. Ambulans in via perfectionum ipse seruiet mihi: hæc est secunda conditio ministrorum, studium ad bonos mores. Tales enim oportet esse ministros regios, vt & in seipsis virtutibus præditi eum Rege, & populo fideliter agant. Sed humana electio quantumcunque oculata, quandoque fallitur, ideo si aliquando contingit Reges errasse in electione ministrorum, etiam si videantur errasse, non sustineant illos; ne dicant gentes, malunt regimen malum, quam apparere errasse; quia contra hoc vitium dicit David in d. psalmo. ca. quod nec faciens, nec loquens dolum firmabitur secum: dicendo firmabitur, significat, quod quamuis ascitus fuerit, comperto, quod mendax est, non firmabitur. Et dicendo non sedebit, significat, quod quamuis ascitus ingressus fuerit, comperto, quod est dolosus, non quiescet, sedendo in medio domus Regiæ, hoc est, in publico officio. Ideo decet Regiam maiestatem quærere tales consiliatores, qui sint boni, & amici, & sapientes. † Itaque ista tria quærenda sunt in consiliarijs, videlicet bonitas, amicitia, sapientia. Sexto decet verum regem diligere nobiles, & barones, & alios, per quos bonum statum regni conseruare potest, vt sunt homines sapientes, & literati.

44

Decet etiam Regem esse moderatum in cibis, & venteris, ne à subditis habeatur in contemptu. Septimo decet verum Regem ornare, & munire ciuitates, & castra existentia in regno, vt appareat magis esse procurator communis boni, quam tyrannus, quærens vilitatem propriam. Octauo decet verum regem (vt ait philosophus) sapientes, & bonos etiam extraneos adeo honorare, vt putentur non sic honoratos esse à ciuibus proprijs, si inter ipsos existerent; quod tyranni non faciunt. Nono, decet verum regem per vsurpationem, & iniustitiam non dilatare suum dominium. Decimo, & vltimo decet veros, & bonos reges

A a a

bene

bene se habere circa diuina: populus enim (vt recitat
 philosophus) omnino est subiectus Regi, quem credit
 deicolam, & habere amicum Deum; existimat enim po-
 lus talem Regem semper iusse agere, & nihil iniquum
 exercere. Possumus tamen ad hoc aliam meliorem rationem
 adducere, dicentes, quod si rex habeat amicum Deum
 diuina prouidentia, cui omnia sunt nota, & eius potentia
 cui nihil potest resistere, continget eum, vt expedit su-
 luti semper in suis actibus prosperari. Immo propter
 clementiam Regis multoties Deus multa bona confert
 stentibus in ipso regno. Diximus, quod decet regiam
 iustitiam bene se habere circa diuina, quia hoc debet esse
 nis, & complementum aliorum; ad hoc enim sunt
 gula ordinanda. Verus ergo Rex secundum veritatem
 ne se habet erga diuina. Tyrannus vero non talis est,
 simulat se talem esse: Sed expedit optimum Regem per
 tionem rectam, aut per legem naturalem, quam Deus
 pressit in mente cuiuslibet hominis, dirigere legem po-
 tituam, & esse super iustitiam legalem, vel positiuam,
 non observare legem positiuam, vbi non est obserua-
 da. Ex hoc autem patere potest, quomodo clementia
 & clementia possunt simul stare cum iustitia secundum
 text. & gloss. in cap. omnis, qui iuste iudicat. xlv. dist.
 45† Reges veri debent amari, & timeri a populo; & a-
 mentur a populo boni reges, tria potissime in se habere
 debent. primo quidem debent esse benefici, & libera-
 les. Secundo debent esse fortes, & magnanimi. Tertio
 Reges debent esse iusti, & aequales. Primum autem sic po-
 tet. Nam vulgus non percipit nisi sensibilia bona; ideo
 neficos, & aequales in numismata, & in ea, quae possunt
 numismate mensurari, amat, & reueretur. Ideo dicitur in
 bro ij Rethori. in capitulo de amore; quod populus ama-
 & honorat beneficos in pecunia, & liberales. Secundo
 vt Reges amentur in populo, debent esse fortes, & mag-
 nimi, & potentes (si oporteat) seipsos pro bono com-
 ni, & defensione regni exponere. Nam populus valde
 ligat fortes & magnanimos exponentes se pro bonis co-
 munibus; credit enim per tales salutem consequi; ideo
 citat

citur cap. ij. Rethori. quod diligimus beneficos in salu-
 tem, id est, eos, qui possunt nobis benefacere nos saluando,
 & liberando, ideo diligemus reges fortes. Tertio, vt Reges
 diligantur à populo, decet eos esse iustos, & æquales. Nam
 maxime prouocatur populus ad odium regis, si videris
 ipsum non obseruare iustitiam. & ideo dicitur. cap. ij. Re-
 tho. quod iustos maxime diligimus. Viso quomodo Reges
 debeant se habere, vt amentur à populo, videre restat, quo-
 modo se habere debent, vt timeantur ab eis: potissime
 autem timeantur potentes (vt patet in cap. ij. Rethori.)
 propter punitiones, quas exercent in subditos. In pu-
 nitione tria sunt consideranda, videlicet punitionem ip-
 sam, personam punitam, & modum puniendi. Quan-
 tum ergo ad punitionem timeantur Reges, si contra de-
 linquentes inexquisitas crudelitates exerceant. Secun-
 do timeantur Reges non solum ratione punitionis diræ,
 sed etiam ratione personarum punitarum. † Nam iustus ⁴⁶
 pro iustitia nulli parcere debet, quia bene operans nul-
 li parcat; quia nec pro patre, nec pro filio, nec pro
 amico dimittendum est operari iuste, & bene. Itaque
 ratione personarum punitarum timeantur reges, quan-
 do nec amicis, nec alijs parcunt, si viderint eos faci-
 norosa crimina facere. Timet igitur tunc quilibet ex
 populo mala facere, cogitans, se non punitionem eua-
 dere. Itaque decet reges seuerius se gerere contra amicos,
 si contingat eos crimina committere, quàm contra alios.
 Timeantur reges etiam ratione modi puniendi, quod fieri
 contingit, cum ad eorum iudices, & præpositos latenter,
 & caute se gerunt in punitionibus exequendis, & in iusti-
 tia facienda.
 Viso quomodo reges se habere debent, vt amentur, &
 quomodo, vt timeantur, de leui patere potest, quod licet
 vtrunque sit necessarium; amari tamen debent magis ap-
 petere, quàm timeri; quia malè terrore, veneratio acquiri-
 tur; longe enim melius est amor ad obtinendum, quod
 velis, quàm timor. Nam timor abit, si recedat, ma-
 net amor. Sed vtrunque est necessarium amari, & ti-
 meri; nam non omnes sunt adeo boni, & perfecti, quod

solo amore honesti, & boni communis, & ex dilectione regis, cuius est intendere commune bonum, quiescant, & le agere; oportet enim aliquos inducere ad bona, & trahere a malo timore pœnæ. ideo dixit Iuriconsultus. Oportet bonos prouocare per præmia, & malos per pœnas insatiabiles totaliter extirpare, & alibi; bonos non solum metu pœnarum, sed præmiorum quoque exhortatione efficere cupientes; eligibilis tamen est magis amor quam timor.

47 † Ideo maxime decet Reges esse iustos, & in suo regno iustitiam obseruare; quia sine iustitia ciuitates, & regna regere non possunt: est enim Rex, quædam lex, & lex est quædam Rex. Nam lex est quidam inanimatus princeps, & Rex vero est quædam animata lex. Quantum ergo animatum inanimatum superat, tantum Rex, siue princeps debet superare legem. Debet ergo esse tantæ iustitiæ, & tantæ æquitatis, ut possit ipsas leges dirigere, cum in quo casu leges obseruari non debeant. Maxime ergo Reges studere debent, ne sint iniusti, & inæquales; quia in iniustitia, & inæqualitas tollit ab eis regiam dignitatem; quia decet, ut dixi, regiam dignitatem esse æquam, & æqualem. Cum ergo Rex sit, ut diximus, quædam animata lex, & quædam animata regula agendorum ex parte ipsius personæ regis maxime decet ipsum seruare iustitiam. Nam iustitia est quoddam magnum bonum præclarum: ideo dicitur, quod præclarissima virtus videtur esse iustitia, & neque hesperus, neque luciferus admirabilis est, sicut ipsa.

48 † Hesperus enim, & Lucifer est vna, & eadem stella quæ est valde pulchra, & clara; & propter sui pulchritudinem communi nomine appellatur Venus. hæc autem stella aliquando præcedit solem, & tunc apparet in sero, & dicitur Lucifer; aliquando vero sequitur ipsum solem, & tunc apparet in sero, & dicitur Hesperus. Est ergo ratio nostra dicere, quod Venus, quæ est tam pulchra, & clara, non sit ita pulchra, nec ita præclara, sicut est iustitia: ergo decet Reges habere clarissimas virtutes, decet eos seruare iustitiam. Iustitia enim non solum est perfecta

tus in se, sed si sit in Regibus, ostendit eos esse perfecte bonos. Ideo dicitur; principatus virū ostendit: propter quod & proverbialiter dicitur; si quis vult cognoscere virum, ponat ipsum in aliquo principatu. Iustitia ergo (quia est ad alterum) innotescit perfecta bonitas. † Nam excepta prudentia, quæ alijs virtutibus perfectior est, quia est earum directiva, omnes aliæ virtutes morales, quæ perficiunt hominem in se, se videntur habere ad iustitiam, quæ perficit hominem in ordine ad alterum. principatus itaque virum ostendit, ut dixi. Decet ergo reges, & principes esse iustos, tum quia debent esse regula agendorum, tum quia iustitia est præclara virtus; tum etiam quia ex ea manifestatur perfectio bonitatis. Hoc decet etiam reges ex magnitudine malitiæ, quæ ex iniustitia confurgit. Nam ut dicitur. v. Ethic. sicut melior est, qui non solum est bonus in se, sed etiam bonitas sua se extendit ad alios, sic peior est, qui non solum malus est in se, sed etiam malitia sua se extendit ad alios: & quantum ad plures se extendit malitia eius, tanto peior existit. Tanto igitur summo opere studere debent reges, & principes, ut seruent iustitiam, & iniustitiam vitent, quanto ex eorum iniustitia potest consequi maius malum, & potest inferri pluribus nocumentum. Itaque prudentia, & iniustitia principales sunt virtutibus moralibus; quia prudentia est in intellectu, iustitia in voluntate. Virtutes enim morales sunt in appetitu sensitivo, ut in irascibili, & concupiscibili. Appetitus autem sensitivus deficit à voluntate, & intellectu, ideo prudentia & iustitia sunt virtutes principales. † Est autem prudentia, ut dixi, principalior iustitia, quia ipsa est directiva omnium aliarum virtutum. Fortitudo autem, & temperantia, licet non sint adeo principales, sicut prudentia, & iustitia; tamen inter virtutes principales computantur. Est autem fortitudo principalior temperantia, quia fortitudo magis ordinatur ad bonum commune, ut ad tuitionem regni, & ad defensionem patriæ. Temperantia vero magis ordinatur ad bonum proprium, ut ad moderationem sui ipsius: bonum autem commune divinius est bono proprio. Itaque temperantia

raantia inter virtutes principales vltimum gradum tenet. Sciendum ergo, quod fortitudo media est inter timores, & audacias, quia qui omnia timet, non est fortis, nec qui omnia audet, sed qui timet timenda, audet audenda. Rex magnificus est excellenter liberalis, idem est enim esse magnificum, quod esse abundanter liberalem. Nam magnificentia est quaedam perfectio, & quidam ornatus liberalitatis; sicut magnanimitas est quaedam perfectio, & quidam ornatus omnium virtutum. Et magnanimitas est media inter pusillanimitatem, & praesumptionem, & magnanimitas est circa honores, circa diuitias, & vniuersaliter circa omnia fortuna, & infortunia; non tamen est aequae principaliter circa ista. Nam magnanimitas principaliter est circa honores, & non circa honores quosunque, sed honores magnos. Ex consequenti autem est circa diuitias, & principatus, & circa fortuna, & infortunia.

¶ Nam secundum philosophum inter bona exteriora maximus est honor: diuitiae enim, & alia exteriora bona non sunt tantum bona, sicut honor. Recitat autem philosophus multas proprietates magnanimi, quas reges habere debent. Prima proprietas magnanimi est bene se habere circa pericula. bene autem se habere circa ea est, non esse amatorem periculorum, neque se exponere pro paruis periculis, sed pro magnis, vel pro ijs, ex quibus potest consurgere magna utilitas. & tunc non parcat vitam. Item competit magnanimo regi bene se habere circa retributiones. Item decet magnanimum regem esse veridicum, & vt non sit ei cura, quod laudetur, nec quod vituperetur: decet enim reges, se non exponere pro quibuscunque periculis, nisi pro negocijs arduis, vt pro defensione fidei, vel pro tuitione regni. Si vero occurrat casus adeo arduus, quod rex gentem suam, vel etiam seipsum debeat exponere periculis, ita debet esse constans, & magnanimus, vt pro bono diuino & communi paratus sit vitam exponere. Decet etiam reges non curare, vt laudentur ab hominibus: Nam positi in dignitatibus multos habent adulescentes. Si autem talibus adulatoribus credant,

contingit eos non agere secundum legem, & rationem; sed secundum passionem, & voluntatem. Tanto igitur reges, & vniuersaliter omnes existentes in dignitatibus minus debent curare de laude hominum, quanto plures habent adulatorem, qui eos laudando conantur pervertere. Non decet etiam reges esse plangituios, vel deprecituios pro exterioribus bonis. Omnes ergo assignatæ proprietates in præfenti, & superiori capitulo competere debent regibus. Quare decet eos esse magnanimos.

Item notate, quod ille bonus Rex est, qui curam subditorum habet, ut bene operentur, quemadmodum pastor ouium; quia regnum non est propter regem, sed Rex propter regnum: quia ad hoc Deus prouidit de eis, ut regnum regant, & gubernent, & vnumquemque in suo iure conseruent, & hic est finis recti regiminis. Finis itaque boni regis est, ut regimen prosperetur, ita quod homines conseruentur per regem. Sed quia nemo militat stipendijs suis vnquam, & quodam iure natura de suo labore vnusquisque debet reportare mercedem, hinc habemus, quod licet regibus à suis subditis tributa percipere, & annuos census. Vnde cum Apostolus in cap. xii. ad Romanos probasset, omne dominium à Deo esse prouisum, vltimo persuadet eisdem retribuere pro labore, ideo, inquit, & tributa præstare: Ministri enim Dei sunt in hoc ipsi seruientes. Concludendum est ergo, legitimum Regem secundum formam in Deuteronomio traditam sic debere regere & gubernare.

Itaque ex supra dictis notate, quod Reges suis debent esse stipendijs contenti, nisi in duobus casibus, videlicet ratione delicti, ut ff. de iure fisci per totum titulum; & pro bono communi sui regiminis; & pro bono Reipublicæ potest exigere, sicut pro defensione regni, vel pro quacunque alia causa per rationabiliter ad bonum commune sui dominij. Ratio est in promptu, quod omnia necessaria ad communem conseruationem humana societatis erunt de iure natura. Sic igitur supposito legitimo dominio regali potest Rex exigere à subditis, quod ad bonum ipsorum requiritur. Et ideo concludendum est, quod istis casibus.

potest Rex legitime exactiones necessarias exigere à subditis, & tallia, accensus, siue tributa imponi, dummodo non transcendat necessitatis metas. Vnde Augustinus exponens illud Matthæi, reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, inquit, Quod Cæsar præcipit, ferendum est, quod imperat, tollerandum. ita sanctus Thomas in tractatu de regimine principum, libro quarto. cap. xj. hæc addit ad ea, quæ in isto articulo dixi, in superiori capitulo.

Sed meo iudicio optimi Reges debent sic quærere opera honore digna, non ultra quam ratio dicet, sed ut deceat eorum statum: debent enim agere bona opera, & honore digna boni gratia, non ut ostendant se, & ut videantur excellere. Secundo decet eos esse humiles ratione operum fiendorum. Nam superbus quærens suam excellentiam, ultra quam debeat, ut plurimum tendit ad ea, quæ proprias vires excellunt. † Ideo decet homines esse humiles, ut considerato proprio defectu, vel propria facultate, non tendant in ardua, ultra quam debeant. Ut plurimum enim superbi, & ultra rationem excellentiam quæreres, se & alios exponunt periculis, non volentes adimplere, quod inchoant. Tanto ergo reges, & principes debent à se superbiam remouere, quanto petius est communia bona periculis exponere. Superbus enim dominus, ut plurimum periculator efficitur populorum.

Itaque pro complemento præsentis capituli dicemus, quod reges, & principes non sufficit esse sapientes, continentés, & temperantes, fortes, & iustos, sed decet eos quodammodo esse diuinos; quia virtutes competentes, eis possunt exemplares dici, quia ipsi aliorum debent esse regula, & exemplar. Tantæ enim bonitatis debet esse princeps, ut quilibet suus subditus accipiat inde formam viuendi; & cognoscat defectum suum videns vitam, & perfectionem principantis. Quare reges, & principes non solum destabile esse debet, eos turpia operari, sed etiam nominare & audire turpia, nefas esse debet. Bene ergo eis competunt exemplares virtutes, quibus secundum Plotinum nefas est turpia nominari: sed cum tantæ bonitatis nullus esse possit absque Dei gratia, & eius auxilio; quanto reges

& principes alios excellere debent, tanto ardentius decet eos diuinam gratiā postulare. In hoc ergo eliditur Philosophorum elatio volentium, quod ex puris naturalibus possemus omnia mala vitare, & perfectam bonitatem acquirere. & de hoc vide supra in sermone Episcopali. ca. I. Et decet regem esse prudentem, quia prudentia est respectu agibiliū. † Sed nullus potest esse prudens, nisi sit bonus, 54 & habeat voluntatem rectam; quia est recta ratio agibiliū. & prudentia est virtus intellectualis directiua virtutum moraliū; quia per prudentiam recte dirigimur in bonum finem, in quem inclinant virtutes morales. † Et partes prudentiæ sunt octo. Memoria, prouidentia, intellectus, ratio, solertia, docilitas, experientia, & cautio. & ille dicitur esse prudens, qui est sufficiens dirigere se, & alios in aliqua bona, siue in aliquos bonos fines. Rex ergo prudens maiorem partem vitæ suæ debet expendere in cogitando, quæ possunt esse regno suo utilia; quod non sic intelligendum est, vt nullas recreationes corporales habere debeat; Sed debet eis adeo moderate vt, vt non impediatur in regimine regni sui. Nam semper debent suum regimen conformare regimini retroactō, sub quo regnū tutius, & melius regebatur. de hoc vide doctissimum Aegidium Romanū in libro de regimine principum, in ij. parte libri. j. vbi multa videbis.

DE IMPERATORE. ET EIUS AV-
thoritate. Cap. LV.

S V M M A R I V M.

- 1 Quæ & quot requirantur, ad hoc vt quis dicatur bene regere.
- 2 Quot & quibus modis probari possit, Imperium esse à Deo.
- 3 Romanorum Imperator, vniuersalis Christianorum dominus seu protector est, & hoc ratione protectionis & iurisdictionis, ipsius enim est leges condere, tollere, ac corrigere. Item dicitur pater & anima legum, ac etiam lex animata in terris, & nra. 4.
- 5 Deo excepto ac eius vicario, scilicet, Domino Papa, Imperator communis hominum pater dicitur.